

Maria Magdalena Wilczyńska-Wołoszyn

EDUKACJA GEOGRAFICZNA W AUSTRALIJSKIM SYSTEMIE KSZTAŁCENIA

WPROWADZENIE

Celem niniejszego opracowania jest przybliżenie miejsca, roli i głównych założeń kształcenia geograficznego w systemie edukacji szkolnej w Australii. Przedmiotem analizy uczyniono podstawę programową kształcenia ogólnego, która jest zbudowana na ogólnych założeniach edukacyjnych przyjętych w Australii, uwzględniających współczesne i przyszłe uwarunkowania kształcenia i wychowania, preferowany system wartości oraz główne osiągnięcia uczniów. Szczegółowo przedstawiono dobór treści geograficznych, widoczny w pomostowym zestawie osiągnięć uczniów, umieszczonych w kilku obszarach przedmiotowych, jak również w samodzielnym przedmiocie, który pojawia się dopiero w dwóch ostatnich klasach liceum jako dyscyplina do wyboru na egzamin maturalny i z którego oceny są uwzględniane w punktacji na wybrany kierunek studiów. Szczególnej uwadze poddano osiągnięcia geograficzne uczniów w naukowym obszarze przedmiotów przyrodniczych oraz w obszarze przedmiotowym społeczeństwo i środowisko.

ZAŁOŻENIA SYSTEMU KSZTAŁCENIA W AUSTRALII

Ogólne założenia i wymagania kształcenia i wychowania są sporządzane przez Radę ds. Edukacji na szczeblu ogólnokrajowym dla Australii i Nowej Zelandii dla wszystkich typów szkół (szkół publicznych, niepublicznych, szkolnictwa domowego). Zestaw precyzyjnych wytycznych służy do planowania i konstruowania podstaw programowych przez poszczególne stany oraz konkretnych programów nauczania przez poszczególne szkoły. Podstawy programowe są opracowywane przez kompetentnych przedstawicieli różnych dziedzin wiedzy (zakres i aktualność wiedzy), dydaktyków (dostosowania metod nau-

czania/uczenia się do rodzaju przekazywanych treści) oraz psychologów i pedagogów (w zakresie możliwości percepcyjnych uczniów w różnym wieku). Projekty podstaw są poddawane dyskusji i opiniowane przez specjalistów nie tylko z różnych dziedzin nauki, ale też przez specjalistów od ekonomii i różnych gałęzi gospodarki (np. wymagania w zakresie potrzeb przyszłej kadry pracowniczey) oraz rodziców i wszystkich innych zainteresowanych kształceniem dzieci i młodzieży. Wynika to z założenia, że odpowiedzialność za poziom kształcenia ponoszą nie tylko uczniowie i szkoła, w tym nauczyciele, ale także rodzice i całe społeczeństwo. Tak wypracowane założenia systemu edukacji są w miarę stabilne i podstawa programowa nie ulega częstym zmianom.

W dokumencie tym przedstawiono wszystkie etapy edukacji szkolnej – od trzech lat przedszkola przez siedem klas szkoły podstawowej po pięć lat liceum ogólnokształcącego. Razem stanowi to 15 lat życia uczniów objętych systemem szkolnym. Zawarto w nim ogólne założenia, cele oraz wszystkie aspekty kształcenia i wychowania dzieci i młodzieży oraz zarys treści kształcenia. W skład ogólnych założeń systemu edukacji w Australii wchodzi:

- współczesne i przyszłe uwarunkowania kształcenia i wychowania,
- preferowany system wartości,
- istotne aspekty kształcenia odnoszące się do: kluczowych zasad, głównych osiągnięć uczniów, dziedzin wiedzy, zasad uczenia się/nauczania oraz oceniania,
- odpowiedni do tych założeń podział treści nauczania na osiem równoważnych obszarów przedmiotowych.

Współczesne i przyszłe uwarunkowania kształcenia i wychowania zostały sprecyzowane z myślą o przygotowaniu uczniów do funkcjonowania w istniejącej rzeczywistości oraz do stworzenia podstaw łatwego odnalezienia się w przyszłym, szybko zmieniającym się świecie. W tym celu wybrano osiem uwarunkowań uznanych za najważniejsze dla społeczeństwa Australii:

1. Zróżnicowanie kulturowe. Jest ono istotną cechą Australii, ale także wielu innych krajów współczesnego świata. Znakiem naszych czasów są dynamiczne procesy, mieszanie się kultur odnoszące się nie tylko do państw wielokulturowych, ale też państw z mniejszościami narodowymi. Ma to znaczny wpływ na stopień integracji społeczeństw.

2. Zmiany w strukturze rodziny. Czynniki ważne ze względu na światową tendencję wzrostu długości życia oraz zmian w modelu rodziny, z rodzin wielodzietnych na rodziny 2 + 1 lub 2 + 2.

3. Szybki postęp technologiczny. Czynniki wpływające na szybkie zmiany zauważalne w każdej dziedzinie życia.

4. Globalne problemy środowiskowe. Problemy te pogłębiają się na całym świecie i wpływają w mniejszym lub większym stopniu na środowiska lokalne.

Wywołuje to narastający konflikt interesów między postępowaniem w komforcie życia a koniecznością ograniczania dewastacji środowiska naturalnego.

5. Zmiany istoty warunków społecznych. Polegają one m.in. na postępującym rozwarstwieniu społeczeństw, w związku z różnicami w zamożności z jednoczesną koniecznością zapewnienia miejsca w społeczności każdemu z jego członków. Postępują też zmiany instytucjonalne.

6. Zmiany miejsc pracy. Konieczne jest kształcenie, które przygotuje do wielokrotnego przekwalifikowywania się. Wyniki badań wykazały, że Australijczycy zmieniają pracę przeciętnie siedem razy w życiu.

7. Współzależności w gospodarce światowej. Niosą one potrzebę porozumiewania się i kompetentnego włączania się w międzynarodowe procesy gospodarcze.

8. Niepewność warunków życia. Ten brak stabilności jest uwarunkowany wszystkimi wymienionymi czynnikami i jest charakterystyczny dla przemian we współczesnym świecie (*Curriculum ...* 1998).

Wszystkie wymienione uwarunkowania mają znaczenie uniwersalne, są więc aktualne nie tylko dla Australii. Mogą stanowić także podstawę innych systemów kształcenia, w tym systemu edukacji w Polsce.

Wyeksponowane w dokumencie wartości preferowane w systemie edukacyjnym Australii mają na celu przygotowanie do zgodnego współdziałania uczniów dla rozwoju osobistego, rozwoju poczucia własnej wartości oraz dla dobra własnej społeczności i dobrobytu kraju. Wartości te ujęto w pięciu głównych punktach:

1. Dążenie do wiedzy i rozwoju własnych możliwości. Dotyczy to rozwoju w sferze intelektualnej, estetycznej, społecznej, moralnej i duchowej.

2. Akceptacja i poszanowanie samego siebie. Celem jest przede wszystkim zachowanie indywidualności i kształtowanie poczucia własnej wartości.

3. Poszanowanie innych i troska o ich prawa. Celem jest wychowanie w tolerancji w stosunku do różnych grup społecznych, zapewnienie zgodności współdziałania w grupie rodzinnej, uczniowskiej, a w przyszłości np. zawodowej.

4. Odpowiedzialność społeczna i obywatelska. Ma ona prowadzić do poszanowania wspólnego dobra oraz uwzględniać indywidualne potrzeby bez podważania praw innych w zakresie osądów społecznych oraz w związku z procesami demokratycznymi w warunkach różnorodności kulturowej.

5. Odpowiedzialność za środowisko. Powinno być ono traktowane jak dobro otrzymane od przodków i dar dla następnych pokoleń. Odnosi się do poszanowania środowisk naturalnych i kulturowych (*Curriculum ...* 1998).

Nawet tak ogólne sformułowania wiele mówią o preferowanym systemie wartości. Jest on na tyle uniwersalny, że może stanowić podstawę kształcenia w innych społeczeństwach, w tym w Polsce.

Wymienione wyżej uwarunkowania i wartości wpływają na istotne aspekty kształcenia. W systemie oświatowym Australii zakłada się, że młode pokolenie stanowi największą wartość w każdym społeczeństwie, ponieważ od jakości edukacji zależy przyszłość państwa i narodu. Takie podejście do kształcenia nie jest nam obce, od XVI w. przypominają nam o tym znaczące słowa Jana Sariusza Zamoyskiego, zamieszczone w akcie fundacyjnym Akademii Zamojskiej, „Takie będą Rzeczypospolite, jakie ich młodzieży chowanie”. Ten punkt wyjścia rzutuje na: kluczowe zasady, pomostowy zestaw osiągnięć uczniów (wkraczający w zakres wszystkich obszarów przedmiotowych), uczenie się/nauczenie i ocenianie możliwości poznawczych uczniów.

Pomostowy zestaw osiągnięć uczniów zawiera przede wszystkim umiejętności i postawy uznane za ważne dla uczniów i dla społeczeństwa. Zakresy tych osiągnięć są rozpisane na wszystkie obszary przedmiotowe. Zakłada się, że zdobywanie wiedzy polega nie tylko na zapamiętaniu wiadomości, które we współczesnym świecie szybko się dezaktualizują, ale też na rozwijaniu umysłów uczniów w kierunku wyposażenia ich w umiejętności i postawy pozwalające na przetwarzanie wiedzy w celu poszukiwania w przyszłości nowych, lepszych rozwiązań dla siebie, społeczności lokalnej, dla regionu, dla kraju oraz z globalnego punktu widzenia. Do realizacji tych celów opracowano zestaw trzynastu grup pomostowych osiągnięć uczniów. Zacytowano tu tylko część wypunktowaną, bez dalszego omawiania znajdującego się w podstawie programowej. Jest ona w tym ogólnym omówieniu wystarczająca do zorientowania się w wielowątkowości, ciągłości i spójności koncepcji „pomostów”. W każdym z punktów zawarto trzy elementy dzięki wyliczeniu: osiągnięć uczniów, zakresu materiałowego oraz wymaganych narzędzi i technik.

Uczniowie:

- 1) używają języka w celu komunikowania się z innymi, w zakresie rozumienia, rozwijania i przekazywania idei i informacji;
- 2) wybierają, łączą i stosują liczbowe i przestrzenne pojęcia i techniki;
- 3) wybierają potrzebne informacje, odnajdują je w odpowiednich źródłach informacji oraz je klasyfikują, oceniają i używają;
- 4) dobierają, używają i adaptują techniki stosownie do potrzeb;
- 5) opisują i wyjaśniają modelowe rozwiązania struktur i powiązań, aby je rozumieć i interpretować oraz przewidywać na ich podstawie;
- 6) wizualizują skutki, rozumują wielostronnie, rozpoznają możliwości i potencjał;
- 7) rozumieją i oceniają fizyczną, biologiczną i technologiczną rzeczywistość oraz mają wiedzę i umiejętności wystarczające do podejmowania odpowiednich decyzji;

8) rozumieją swoje kulturowe, geograficzne i historyczne środowisko oraz są wyposażeni w wiedzę, umiejętności i system wartości istotne dla aktywnego udziału w życiu Australii;

9) umieją komunikować się i współpracować z ludźmi o odmiennych korzeniach kulturowych oraz są przygotowani do współdziałania w społeczeństwie globalnym;

10) są przygotowani do własnej kreatywnej aktywności oraz rozumieją i angażują się w artystyczne, kulturalne i intelektualne prace innych;

11) oceniają i wprowadzają w życie promowanie własnego rozwoju i jakości życia;

12) są zmotywowani i przekonani o potrzebie uczenia się oraz umieją pracować zarówno indywidualnie, jak i zespołowo;

13) są świadomi praw wszystkich do czucia się docenionymi i posiadania poczucia bezpieczeństwa; w tym kontekście rozumieją prawa innych, mają w stosunku do nich poczucie obowiązku i przyjmują za nich odpowiedzialność (*Curriculum ... 1998*).

System oceniania uczniów jest wielostronny i wielopoziomowy. Zawiera ocenę nie tylko wiedzy uczniów, ale też ich osobowości oraz umiejętności jej doskonalenia indywidualnego i we współpracy z innymi. Wymagania w zakresie różnych obszarów przedmiotowych oraz poszczególnych rodzajów prac są wysokie, tak aby uczniowie zdolni mieli warunki do wykazania się i rozwijania własnych możliwości (aby w szkole nie tracili czasu). Jednocześnie zaleca się zachowanie równowagi między indywidualnością poszczególnych uczniów a edukacją wszystkich. Mocno akcentowana jest konieczność liczenia się z osobowością każdego ucznia, która uwidacznia się już w momencie przyjścia na świat i rozwija się w zależności od kolejnych doświadczeń. Wyjaśnia się uczniom i uwzględnia w ocenie, że każdy przychodzi na świat z jakimś talentem lub talentami, ale ujawniają się one w różnym wieku. Zatem nie należy nikogo oceniać negatywnie z powodu mniejszych osiągnięć w niektórych dziedzinach, ponieważ każdy rozwija się indywidualnie, nie wiadomo kiedy odkryje swój talent i kiedy osiągnie w nim wyjątkowe wyniki. W ten sposób zachęca się uczniów do poszukiwania własnych dróg, do sprawdzania się w wielu dziedzinach. Edukację szkolną traktuje się jako czas na odkrycie przez uczniów własnych talentów i rozwijania ich w warunkach stwarzanych przez szkołę. Podstawą rankingu szkół są wyniki osiągane przez uczniów, ale nie w ilości przyswojonej wiedzy – jak u nas, ale w jej funkcjonalności – opartej na zrozumieniu faktów oraz umiejętnościach ich interpretowania, wnioskowania, oceniania, wartościowania.

Wszystkie istotne aspekty kształcenia muszą być realizowane w sposób dostosowany do rozwoju możliwości percepcyjnych uczniów zmieniających się

wraz z wiekiem. Są one omówione szczegółowo w obrębie przyjętych czterech etapów rozwoju umysłowego uczniów:

- wczesne dzieciństwo (obejmujące typowy wiek od przedszkola do klasy trzeciej),
- dzieciństwo (zwykle klasy od trzeciej do siódmej),
- wczesny wiek młodzieńczy (zwykle klasy od siódmej do dziesiątej);
- późny wiek młodzieńczy/wczesna dorosłość (zwykle klasy od dziesiątej do dwunastej) (*Curriculum ...* 1998).

Podziałowi temu podporządkowano etapy kształcenia: przedszkole (wiek uczniów 3–5 lat), szkoła podstawowa (wiek 6–13 lat) i szkoły ponadpodstawowe (wiek 14–18 lat) wymagające różnych warunków i metod uczenia się/nauczania i różnego oceniania uczniów.

Dopiero na tym szeroko omówionym tle uwarunkowań i różnych aspektów kształcenia następuje podział na osiem obszarów przedmiotowych, uznany za właściwy dla celów szkolnych. Dla podkreślenia ich równowartości są podane w porządku alfabetycznym: sztuka (*the Arts*), język angielski (*English Learning Area*), zdrowie i wychowanie fizyczne (*Health and Physical Education*), języki obce (*Languages other than English Learning Area*), matematyka (*Mathematics Learning Area*), naukowy obszar przedmiotów przyrodniczych (*Science*), społeczeństwo i środowisko (*Society and Environment*) oraz technologia i przedsiębiorczość (*Technology and Enterprise Learning Area*) (*Curriculum ...* 1998). Jak z tego wynika, tylko język angielski, języki obce i matematyka odpowiadają mniej więcej naszym przedmiotom. Pozostałe są przedmiotami realizowanymi w formie zintegrowanej. Poszczególne obszary przedmiotowe nie muszą być w jednakowym stopniu reprezentowane na wszystkich poziomach nauczania. Niektóre treści są wprowadzane propedeutycznie w początkowym okresie kształcenia, a konsekwentnie realizowane w ramach odpowiednich obszarów przedmiotowych dopiero na wyższych poziomach nauczania.

Samodzielne przedmioty nauczania zgodne w przybliżeniu z podziałem na dyscypliny naukowe, w tym geografia, występują dopiero w dwóch ostatnich klasach liceum jako przedmioty do wyboru. Uczniowie na maturę wybierają cztery przedmioty, z których oceny są uwzględniane w punktacji na wybrany kierunek studiów.

W szkolnictwie australijskim nauczanie zintegrowane rozumiane jest bardziej wielostronnie niż w naszym systemie kształcenia. Uczniowie mogą się uczyć wielu rzeczy, z różnych punktów widzenia, w różnorodny sposób, ale powinni umieć nową wiedzę włączać w wiedzę poznaną wcześniej. Zdobywana wiedza ma być funkcjonalna, to znaczy przydatna uczniom do tworzenia różnorodnych powiązań i formowania większych części i całości. Większe niż u nas znaczenie

ma również podejście pragmatyczne. W procesie zdobywania wiedzy uczniowie poznają praktyczne znaczenie badań naukowych i uczą się wykorzystywania ich wyników w życiu codziennym.

POWIĄZANIA (POMOSTY) MIĘDZY GRUPAMI OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW A OBSZARAMI PRZEDMIOTOWYMI

Podział na obszary przedmiotowe nie jest rozłączny. Wręcz przeciwnie, podkreśla się wzajemne przenikanie wiedzy i umiejętności między nimi. Dla przejrzystości powiązań trzynastcie pomostowych grup osiągnięć uczniów zestawiono w tabeli z ośmioma obszarami przedmiotowymi. Dzięki temu łatwo można odczytać, jaki zakres umiejętności przynależy do interesującego nas obszaru przedmiotowego, ale też w jakim zakresie uczestniczą w ich tworzeniu inne obszary przedmiotowe. Dla zilustrowania tego zestawienia przedstawiono zakresy przypisane poszczególnym obszarom przedmiotowym w pierwszej grupie pomostowych osiągnięć (tab. 1).

Tabela 1. Udział poszczególnych obszarów przedmiotowych w realizacji osiągnięć uczniów w grupie 1: Uczniowie używają języka w celu porozumiewania się z innymi, aby rozumieć, rozwijać i przekazywać idee i informacje

Table 1. The contribution of subject areas to the pupil's attainment in group 1: Pupils use language to communicate with others, to understand, develop and transmit ideas and information

Obszar przedmiotowy	Znaczenie używania języka
Sztuka	Używanie języka sztuki jest istotne z punktu widzenia rozwoju, reakcji i krytycznej oceny prac artystycznych
Język angielski	Używanie języka w celu podtrzymania rozwoju Standardowego Języka Australijskiego, rozumienia kontekstów i zastosowania różnych stylów języka
Zdrowie i wychowanie fizyczne	Stosowanie języka do przekazywania wiedzy o zdrowiu i fizycznej aktywności oraz do uzasadniania decyzji
Języki obce	Rozwój rozumienia systemu języka i na tym tle rozwój rozumienia struktury Standardowego Języka Australijskiego
Matematyka	Używanie języka matematyki obejmuje czytanie, słuchanie, mówienie i pisanie w zakresie rozwijania zrozumienia symboli i tego języka
Nauki przyrodnicze	Naukowe komunikowanie się wymaga stosowania terminologii naukowej
Społeczeństwo i środowisko	Procesy badania, porozumiewania się i współudziału wymagają używania i rozwijania wielu środków komunikacji
Technologia i przedsiębiorczość	Używanie języka do komunikowania idei i negocjowania rozwiązań jest integralną częścią procesów technologicznych

Źródło: *Curriculum ...* (1998).

Z tabeli w podstawie programowej można równie łatwo odczytać udział konkretnych obszarów przedmiotowych w rozwijaniu wszystkich trzynastu grup osiągnięć uczniów, co zilustrowano w tabeli 2 na przykładzie dwóch obszarów przedmiotowych i przypisanych im wymagań w zakresie trzech z trzynastu pomostowych grup osiągnięć uczniów.

Tabela 2. Przykłady powiązań między grupami osiągnięć uczniów a obszarami przedmiotowymi z elementami geografii

Table 2. Examples of the connections between the groups of student attainment targets, subject areas and the elements of geography

Numer i grupy osiągnięć uczniów	Nauki przyrodnicze	Spółeczeństwo i środowisko
2. Uczniowie wybierają, łączą i stosują liczbowe oraz przestrzenne pojęcia i techniki	W badania naukowych stosuje się takie procedury, jak pomiar, modelowanie i klasyfikowanie oraz rozwija się naukowe idee wymagające zastosowania pojęć liczbowych i przestrzennych	Pojęcia liczbowe i przestrzenne są stosowane do wyjaśniania zjawisk społecznych i przyrodniczych. Dane statystyczne, ujęcia graficzne i mapy są technikami wybranymi i używanymi do przedstawiania, analizowania i oceniania informacji
4. Uczniowie dobierają, używają i adaptują techniki stosownie do potrzeb	Podczas badań naukowych, do wybieranych informacji, prowadzonych badań i prezentowania ich wyników są używane oraz adaptowane różne techniki	Wybór, stosowanie i adaptacja jest ważna do zbierania danych, prezentowania wyników i konsekwencji etycznych aspektów innowacji
8. Uczniowie rozumieją swoje kulturowe, geograficzne i historyczne środowisko, są wyposażeni w wiedzę, umiejętności oraz wartości istotne dla aktywnego udziału w życiu Australii	Rozumienie fizycznych struktur ziemi oraz wiedza i ocena rozwoju społeczeństw zwiększają zdolność do uczestnictwa w życiu Australii	Rozumienie potrzeby aktywnego uczestnictwa jest wzmacniane poprzez badania wszystkich elementów australijskiego społeczeństwa oraz jego zmian i rozwoju w dziejach narodu

Źródło: *Curriculum ...* (1998).

Całościowe zestawienie takich powiązań (pomostów) w podstawie programowej pozwala na łatwe odczytanie udziału poszczególnych obszarów przedmiotowych w kształtowaniu umiejętności uczniów. Można zatem z podstawy programowej wnioskować, do których obszarów przedmiotowych należy wprowadzenie umiejętności oraz w dużym stopniu ich rozwijanie, a w których obszarach przedmiotowych korzysta się ze zdobytych wcześniej umiejętności i rozszerza zakres ich wykorzystania w nowych sytuacjach.

Dalsza część podstawy programowej stanowi szczegółowe omówienie poszczególnych obszarów przedmiotowych w zakresie wszystkich aspektów kształcenia na tle rozwoju intelektualnego uczniów oraz szczegółowych powiązań (korelacji) wszystkich grup osiągnięć uczniów z wszystkimi pozostałymi obszarami przedmiotowymi.

EDUKACJA GEOGRAFICZNA W SYSTEMIE KSZTAŁCENIA

Podział treści w podstawie programowej na poszczególne obszary przedmiotowe jest sformułowany bardzo ogólnie. Jednak określa się to, co uczeń powinien wiedzieć, rozumieć, oceniać i umieć zrobić. Szczegółowe treści kształcenia, podział na poziomy nauczania oraz unikalne podejście uzależnione od środowiska kształcenia, etosu szkoły, sposobów współdziałania uczniów i nauczycieli, itp. są formułowane dopiero na etapie opracowywania programów nauczania dla poszczególnych szkół.

Elementy geografii znajdują się głównie w dwóch obszarach przedmiotowych: przedmioty przyrodnicze oraz społeczeństwo i środowisko. Edukacja geograficzna występuje też w innych obszarach przedmiotowych, w miarę potrzeby np. nauka języków obcych jest wzbogacona o geografie, historię i kulturę narodów używających danego języka.

Naukowy obszar przedmiotów przyrodniczych obejmuje elementy geografii fizycznej oraz biologii, ekologii, chemii i fizyki. Pierwszym przybliżeniem osiągnięć uczniów i ogólnych treści nauczania jest zestawione w tabeli 3.

Uszczegółowienie treści w zakresie różnych obszarów przedmiotowych, podane w podstawie programowej, jest stosunkowo niewielkie. Treści nauczania są sformułowane w postaci określenia osiągnięć uczniów, z krótkim rozwinięciem zakresu treści oraz wskazaniem, które treści powinny być realizowane poprzez samodzielne badania we własnym środowisku.

Elementy edukacji geograficznej występują głównie w rozdziale *Ziemia i Wszechświat* w następującej formie:

- uczniowie wiedzą, że stabilność życia na ziemi zależy od jakości powietrza, dostępności wody, używanych surowców mineralnych;
- uczniowie rozumieją, że ziemia jest zbudowana z materiałów zmieniających się pod wpływem sił wewnętrznych i sił zewnętrznych
- uczniowie rozpoznają współzależności między Ziemią a Systemem Słonecznym i Wszechświatem.

Tabela 3. Osiągnięcia uczniów w naukowym obszarze
przedmiotów przyrodniczych
Table 3. Pupil's attainment in the science subject area

Działy	Elementy kształcenia/rozdziały	Osiągnięcia uczniów
Warsztat naukowy	Prowadzenie badań	Uczniowie poszukują odpowiedzi na pytania dotyczące naturalnej i technologicznej rzeczywistości
	Naukowe komunikowanie się	Uczniowie komunikują się, używając języka naukowego, rozumiejąc ukierunkowanie na różnych odbiorców i różne cele
	Nauka w życiu codziennym	Uczniowie wybierają i uzupełniają wiedzę naukową, umiejętności i zrozumienie w kontekście życia codziennego
	Odpowiedzialne działania	Uczniowie podejmują decyzje, uwzględniając rozważania etyczne wpływu procesów i osiągnięć nauki na ludzi i środowisko
	Nauka w społeczeństwie	Uczniowie rozumieją istotę nauki jako przejawu ludzkiej działalności
Rozumienie idei	Ziemia i Wszechświat	Uczniowie rozumieją, jaki wpływ na nasze życie ma środowisko (naturalne) fizyczne Ziemi i jej miejsce we Wszechświecie
	Energia i zmiany	Uczniowie rozumieją naukową istotę energii i wyjaśniają, że energia jest podstawą naszej egzystencji i jakości życia
	Życie i procesy życiowe	Uczniowie rozumieją procesy życiowe własne i innych organizmów oraz rozpoznają współzależności w ich funkcjonowaniu
	Surowce naturalne i wytworzone	Uczniowie rozumieją, że struktura surowców determinuje ich użyteczność oraz to, że przetwarzanie surowców dostarcza nowych materiałów o nowych cechach i zastosowaniach

Źródło: Curriculum ... (1998).

Obszar przedmiotowy społeczeństwo i środowisko obejmuje elementy geografii ekonomicznej oraz historii, nauk ekonomicznych i społecznych. Pierwsze przybliżenie osiągnięć uczniów i ogólnych treści nauczania w tym obszarze przedmiotowym jest przedstawione w tabeli 4.

Tabela 4. Osiągnięcia uczniów w obszarze przedmiotowym społeczeństwo i środowisko

Table 4. Pupil's attainment in the society and environment subject area

Elementy kształcenia/rozdziały	Osiągnięcia uczniów
Prowadzenie badań, komunikowanie się i współdziałanie	Uczniowie badają sposoby współoddziaływania ludzi i ich środowisk w celu podejmowania świadomych decyzji społecznych
Miejsce i przestrzeń	Uczniowie rozumieją, że interakcje międzyludzkie oraz z ich środowiskiem, gdziekolwiek żyją, jest kształtowane przez położenie i procesy związane z naturalnymi i wytworzonymi cechami
Zasoby naturalne	Uczniowie rozumieją, że ludzie próbują zaspokoić swoje potrzeby i chcą optymalnie używać ograniczonych zasobów surowców
Kultura	Uczniowie rozumieją, że ludzie tworzą społeczności, w których dzielą się swoim rozumieniem świata, i jednocześnie są pod wpływem wytworzonej przez siebie kultury
Czas, trwanie i zmiany	Uczniowie rozumieją, że działalność człowieka i system wartości są kształtowane przez ich rozumienie i interpretację przeszłości
Systemy naturalne i społeczne	Uczniowie rozumieją, że systemy wprowadzają porządek w dynamiczne powiązania naturalne i antropogeniczne występujące w świecie
Aktywność obywatelska	Uczniowie wykazują się aktywnością obywatelską w środowisku szkolnym poprzez zachowania i nawyki zgodne z zasadami i wartościami związanymi z procesami demokratycznymi, osądami społecznymi i zrównoważeniem ekologicznym

Źródło: *Curriculum ...* (1998).

Najwięcej elementów edukacji geograficznej zawarto w rozdziale *Miejsce i przestrzeń*. Są one w skrócie sformułowane w następujący sposób. Uczniowie:

- rozwijają się w zakresie rozumienia naturalnych składników krajobrazów (w tym flora i fauna, fizyczne cechy, np. gór, wybrzeży, rzek) i procesów prowadzących do zmian i modyfikacji pod wpływem czynników naturalnych (np. klimatu) oraz czynników antropogenicznych;
- rozumieją, że współczesne krajobrazy są wynikiem długookresowych zmian przebiegających różnie w skali lokalnej, regionalnej i globalnej;
- rozpoznają zmiany w krajobrazach zachodzące pod wpływem osadnictwa, rolnictwa, przemysłu wydobywczego i przetwórczego, transportu;

- są świadomi różnorodności krajobrazowej w skali lokalnej regionalnej i globalnej;
- poprzez badania rozpoznają zależności między ludźmi i miejscami, które zamieszkują oraz rozumieją, że człowiek wprowadza zmiany, jak: wycinanie lasów, regulacja rzek, modyfikacje rzeźby terenu;
- są świadomi ważności działań chroniących krajobrazy i potrzeby rozwoju zrównoważonego.

Spośród różnych koncepcji edukacji geograficznej za szczególnie użyteczne uznano studia regionalne, przede wszystkim w zakresie środowiska lokalnego, ojczystego regionu oraz w miarę potrzeby wybranych elementów z zakresu innych części świata i całego świata z zachowaniem równowagi między tożsamością narodową a internacjonalizmem i globalizmem. Stosunkowo duży udział jest również studiów tematycznych, głównie o podejściu problemowym. Aktualne problemy są rozpatrywane od skali lokalnej przez regionalną i krajową do skali globalnej. W mniejszym stopniu są reprezentowane ujęcia systemowe, a systematyczne w zasadzie nie występują – obowiązuje zasada egzemplifikacji.

PODSUMOWANIE

System edukacji w Australii jest podporządkowany założeniom podstawy programowej obejmującej cały profil kształcenia i wychowania od przedszkola po ostatnią klasę liceum. Obowiązuje nauczanie zintegrowane, co przejawia się we wszystkich aspektach kształcenia: kluczowych zasadach, pomostowych grupach osiągnięć uczniów, ocenianiu, metodach nauczania/uczenia się oraz w podziale na osiem obszarów przedmiotowych. Mimo znacznych różnic, wiele jego elementów może być użyte również w systemie kształcenia w Polsce.

Edukacja geograficzna jest podporządkowana tym założeniom i zasadom i występuje głównie w dwóch obszarach przedmiotowych: naukowym obszarze przedmiotów przyrodniczych oraz w obszarze przedmiotowym społeczeństwo i środowisko. Elementy treści geograficznych przewijają się także we wszystkich pozostałych obszarach przedmiotowych. Natomiast przedmioty odpowiadające dyscyplinom naukowym, w tym geografia, występują dopiero w klasach jedenastej i dwunastej jako przedmioty do wyboru.

ŹRÓDŁA INFORMACJI

Curriculum Framework for Kindergarten to Year 12 Education in Western Australia, 1998, Curriculum Council of Western Australia.

Wywiady w Departamencie Programowym Zachodniej Australii i w liceum ogólnokształcącym Corpus Christi w Perth z wicedyrektorem do spraw programowych przeprowadzone w 2008 r.

EDUKACJA GEOGRAFICZNA W AUSTRALIJSKIM SYSTEMIE KSZTAŁCENIA

Streszczenie

W szkolnictwie australijskim nauczanie przedmiotowe nie jest priorytetem. Podstawa programowa kształcenia ogólnego jest zbudowana na ogólnych założeniach zawierających współczesne i przyszłe uwarunkowania kształcenia i wychowania, preferowany system wartości oraz główne osiągnięcia uczniów. Tym założeniom podporządkowany jest dobór treści podzielony na osiem obszarów przedmiotowych: sztuka, język angielski, zdrowie i wychowanie fizyczne, języki obce, matematyka, nauki przyrodnicze, społeczeństwo i środowisko oraz technologia i przedsiębiorczość.

Edukacja geograficzna występuje głównie w dwóch obszarach przedmiotowych: nauki przyrodnicze (*Science*) oraz społeczeństwo i środowisko (*Society and Environment*). Jednak elementy geografii są zawarte też w innych obszarach przedmiotowych w formie skomponowanej z zasadniczymi treściami.

Geografia jako samodzielny przedmiot, podobnie jak i inne przedmioty pojawiają się dopiero w dwóch ostatnich klasach liceum jako dyscypliny do wyboru na egzamin maturalny, z którego oceny są uwzględniane w punktacji na wybrany kierunek studiów.

Pośród różnych koncepcji edukacji geograficznej za szczególnie użyteczne uznane zostały studia regionalne od środowiska lokalnego poprzez ojczysty region i kraj po ujęcia globalne oraz studia tematyczne, głównie o podejściu problemowym. W mniejszym stopniu są reprezentowane ujęcia systematyczne oraz systemowe.

Słowa kluczowe: australijski system kształcenia, podstawa programowa, przedmioty nauczania, obszary przedmiotowe, edukacja geograficzna.

GEOGRAPHICAL EDUCATION IN THE AUSTRALIAN EDUCATIONAL SYSTEM

Summary

In the Australian schools subject teaching is not prioritized. The curriculum is based on the general assumptions which contain the present and future conditions of education, the desired system of values and the basic attainment targets. This framework underlies the structuring of the content which is divided into eight subject areas such as: the Arts,

English, Health and Physical Education, Foreign Languages, Mathematics, Science, Society and Environment, Technology and Entrepreneurship.

Geographical education appears mainly in two subject areas: Science and Society and Environment. However some elements of geography may occur also in other subject areas.

Geography as an independent subject, alike other subjects appears only in the last two years of the upper secondary school. These subjects can be selected as examination subjects and their grades will count in the application procedure to Universities.

From among different conceptions of geographical education the ones considered the most useful are: regional studies from the local environment, through the mother region up to the country and global dimension. They tend to represent thematic studies approach and problem-solving strategies. System and systematic approaches are not as frequent.

Key words: Australian educational system, curriculum, teaching subjects, subject areas, geographical education.